

SAMHÄLLE-KULTUR-
IDENTITET

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Jag ville ha en framtid

En studie om ungas uppfattning om påverkansfaktorer för sitt karriärval

I wanted a future

A study about young adults about influences for their career choice

Julie Orlov

Studie- och yrkesvägledarexamen 180hp

Datum för uppsattsseminarium: 2019-06- 04

Examinator: Irene Andersson

Handledare: Lars P Syll

Sammanfattning

Trenden att gå ett högskoleförberedande program på gymnasiet har på senaste tiden bara ökat. Det är ungefär dubbelt så många elever som studerar på ett högskoleförberedande program jämfört med antalet elever som studerar på ett yrkesprogram. Men studerar alla dessa elever på högskoleförberedande program vidare? Hög andel gör inte det.

Denna undersökning har haft som syfte att undersöka vilka faktorer som påverkar ungdomar på högskoleförberedande program att inte vilja studera vidare efter gymnasieexamen. Studien har även undersökt de vanligaste påverkansfaktorerna i ungdomars karriärval, alltså gymnasievalet och framtidsvalet till antingen studier eller arbete. Undersökningen är kvalitativt gjord med sju intervjuer med elever från årskurs tre på ett högskoleförberedande program i Eskilstuna. Frågeställningarna som besvarats i undersökningen var: *Vilka faktorer påverkar valet till det högskoleförberedande programmet i Eskilstuna kommun?* samt *Vilka faktorer påverkar elever på högskoleförberedande program i deras karriärval i Eskilstuna kommun?*

För att kunna besvara dessa frågeställningar har teorier och begrepp, som *System Theory framework* (STF), Bourdieus begrepp *habitus* och *kapital* och *Careership Theory* använts. Resultaten visar att föräldrar och vänner har stor påverkan i informanternas karriärval, både i gymnasievalet och mot fortsatta studier. Vidare har bristande information från grundskolan påverkat att ungdomarna valt vad de upplever som ett brett program. I sitt karriärval till antingen högre studier eller arbete, väljer informanterna i denna undersökning att inte studera. Anledningen till detta val är att de inte har motivation och känner sig utbrända efter gymnasiet.

Nyckelord: gymnasiet, högre utbildning, högskoleförberedande program, påverkansfaktorer och studie- och yrkesvägledning.

Förord

Arbetet med uppsatsen har inneburit många timmar av tankearbete och utan stöd från personer i min omgivning hade uppsatsarbetet inte kunnat genomföras.

Främst vill jag framföra mitt tack till informanterna, som var snälla och ställde upp på intervju. Sedan vill jag tacka lärarna på skolan där undersökningen genomfördes, för att jag fick låna elever på lektionstid. Uppsatsen hade inte varit möjlig utan ert samarbete. Jag vill också tacka min handledare Lars P Syll, för goda reflektioner och viktiga åsikter som har gjort mig till en bättre akademiker. Och sist men inte minst vill jag tacka kollegor och vänner på utbildningen för stöd och tips under arbetets gång.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	7
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
1.3 DISPOSITION	9
2. TIDIGARE FORSKNING	10
2.1 HABITUS	10
2.2 KARRIÄRVAL	13
2.3 LIKHETER OCH SKILLNADER MED FÖRELIGGANDE STUDIE	14
3. TEORETISK REFERENSRAM	16
3.1 HABITUS OCH KARRIÄRVAL	16
3.1.1 <i>Begrepp från Bourdieu</i>	16
3.1.2 <i>Careership theory</i>	17
3.1.3 <i>The System Theory Framework</i>	19
3.2 TEORINS KOPPLING TILL UNDERSÖKNINGEN	20
4. METOD	21
4.1 URVAL	22
4.2 ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN	23
4.3 VALIDITET OCH RELIABILITET	24
5. RESULTAT	25
5.1 REDOVISNING AV INFORMANTERNAS UPPLEVELSE	25
TABELL 1. SAMMANSTÄLLNING AV INFORMANTERNAS SVAR	26
5.2 SAMMANFATTNING AV RESULTAT	29
6. ANALYS	30
7. DISKUSSION	33
REFERENSLISTA	35

BILAGOR	38
BILAGA 1	38
BILAGA 2	39
BILAGA 3	40

1. Inledning

Ett högskoleförberedande program har till syfte att förbereda individen för fortsatta studier och ger ingen yrkestitel till skillnad från yrkesprogrammen (Gymnasieguiden 2019). Arbetsgivare kräver viss yrkeskompetens av arbetssökande, vilket Galte Schermer (2018) menar då många arbeten kräver specialistkunskap inom yrkets område. Detta kan innebära att de med examen från ett högskoleförberedande gymnasieprogram kan ha svårare att få jobb direkt efter gymnasiet.

Arbetslösheten för åldersgrupp 15-24 år är 21,6 %, mer än dubbel så hög som för åldersgruppen 25-34 år. I dessa siffror ingår inte heltidsstudenter utan endast ungdomar som är arbetslösa och arbetssökande (Galte Schermer 2019). Utifrån detta underlag så kan man fråga sig om ungdomar med en högskoleförberedande gymnasieexamen i hög grad kommer att gå ut i arbetslöshet efter studenten, om de väljer att inte studera vidare på högre utbildning. Ändå väljer stor andel ungdomar ett högskoleförberedande program, samtidigt som de inte vill studera vidare på universitet eller annan eftergymnasial utbildning. Enligt Skolverket (2018) studerar 194 000 (67 %) gymnasieungdomar på ett högskoleförberedande program jämfört med 94 700 (33 %) ungdomar som studerar på ett yrkesprogram. I Eskilstuna kommun är högskoleförberedande gymnasieprogram i stort sett lika populära som i resten av riket då cirka 2400 elever (63%) studerar på ett högskoleförberedande program jämfört med 1400 elever (37%) på yrkesprogram (Skolverket 2018/2019).

Vad gör då ungdomar ett år efter gymnasieexamen? Statistiken (se bilaga 1) kring sysselsättning ett år efter examen från ett högskoleförberedande program i riket visar att 26 % är etablerade på arbetsmarknaden, 39 % studerar. Alltså är det 35 % som varken studerar eller arbetar (Skolverket 2018a). I Eskilstuna ser statistiken över ungdomarnas sysselsättning ett år efter examen från ett högskoleförberedande program liknade ut; ca 25 % är etablerade på arbetsmarknaden, 39 % studerar och ca 36 % har annan sysselsättning. Elever från yrkesprogrammen har högre andel som går ut i antingen arbete eller studier ett år efter examen (se bilaga 2). För riket är det 55 % som är etablerade på arbetsmarknaden, 33 % som studerar. Alltså är det inte mer än 12 % som varken arbetar eller studerar, mindre än hälften jämfört med de med examen från ett

högskoleförberedande program (Skolverket 2018a). För Eskilstunas kommun saknas fullständiga uppgifter gällande ungdomars sysselsättning efter ett yrkesförberedande program. För att räknas in som etablerad på arbetsmarknaden krävs en arbetsinkomst på ca 200 000 kr/år och för att vara student krävs det att individen är registrerad på heltid vid till exempel universitet eller folkhögskola (Skolverket 2018b).

Utefter denna statistik, visar den tydligt att elever från ett högskoleförberedande program i högre grad går ut i arbetslöshet. Därför har jag valt att undersöka vad det är som har påverkat ungdomarna när de har valt ett högskoleförberedande program och sen vad som påverkar dem när de väljer att inte studera eftergymnasiala utbildningar. Studien ska bidra med en inblick hur ungdomar resonerar och vad det är som påverkar dem i deras karriärval.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att undersöka vilka faktorer som påverkar ungdomar i deras karriärval. Studien ska både undersöka valet av program till gymnasiet och karriärvalet till att inte studera vid högre utbildning. Studien ska ge djupare förståelse kring ungdomars tankar och deras påverkansfaktorer. Undersökningen baseras på sju intervjuer med ungdomar som studerar på ett högskoleförberedande program inom samhällsvetenskapsområdet på gymnasiet. Följande frågeställningar besvaras i undersökningen:

1. Vilka faktorer påverkar valet till högskoleförberedande program i Eskilstuna kommun?
2. Vilka faktorer påverkar elever på högskoleförberedande program i deras karriärval i Eskilstuna kommun?

1.3 Disposition

Följande arbete kommer delas in i sju kapitel: Inledning, Tidigare forskning, Teoretisk referensram, Metod, Resultat, Analys och Diskussion. I kapitlet om tidigare forskning kommer presenteras vad som tidigare undersökts inom detta område samt hur den forskningen liknar och skiljer sig från detta examensarbete. Därefter kommer i kapitlet om teoretisk referensram, teorier och begrepp redovisas, och då också hur dessa teorier kommer vara till hjälp för att besvara undersökningens frågeställningar. Teorier och begrepp som redovisas är *System Theory Framework (STF)*, *Bourdieu's begrepp Habitus och Kapital* och *Careership theory*. Kapitlet om metod förklarar metodval, urval, forskningsetik samt validitet och reliabilitet med koppling till undersökningen. I detta kapitel diskuteras det varför den valda metoden fungerar bättre i denna undersökning samt hur temana täcker de ställda frågeställningarna. I kapitel fem, Resultat, redovisas det empiriska materialet som genomförts. När resultatet presenterats görs en analys av resultat och teori. Detta för att förtydliga svaren på frågeställningarna. Därefter följer ett kapitel med diskussion, där bland annat idéer om vidare forskning diskuteras. Arbetet avslutas med referenslista och bilagor.

2. Tidigare forskning

Inom det valda området finns det gedigen tidigare forskning, och därför har de artiklar och avhandlingar som haft liknade frågeställningar som denna undersökning använts i denna uppsats. Den tidigare forskningen ger en överblick över vad som tidigare gjorts och vilka resultat som framkommit. I analys- och diskussionsavsnitten kommer den egna studien diskuteras i relation till tidigare forskning. Detta avsnitt är indelat i två teman; habitus och karriärval, som är valda utifrån frågeställningarna.

2.1 Habitus

Oymak och Hudson (2018) har gjort *Stats in Brief* för *National center for Education Statistics* där Lisa Hudson var projektledare. Ceylan Oymak är professor vid Harvard University. Författarnas artikel handlade om vilka faktorer som påverkar en individs tankar om karriär och utbildning. Författarna har ställt två frågeställningar, vilka är “Who has had the most influence on your thinking about education after high school, if anyone?” och “Who has had the most influence on your thinking about careers, if anyone?” (Oymak och Hudson 2018, 2). För att besvara dessa frågeställningar användes tidigare statistik från en enkät där 23 000 studenter deltog, både år 2009 och 2012. Författarna använde sig endast av statistiken från deltagare som gick i statliga skolor och enkätsvaren från 2012. I den genomförda enkäten kunde deltagarna välja från följande förvalda alternativen: “your parents, another family member, yourself, no one in particular, a teacher, your friends, your employer, a military recruiter, a coach or scout or don’t know” (Oymak och Hudson 2018, 2). Oymak och Hudson (2018, 2) skriver att denna studie inte går på djupet eller undersöker flera möjliga påverkansfaktorer på individers val utan endast fokuserar på individers tankar om vem som påverkar deras val.

Som underlag i studien använder författarna sig av *Social Cognitive Career Theory* (SCCT) av Lent, Brown och Hackett (2000). Resultatet visade att familjen har störst (49 %) påverkan på studenternas tankar inför högre utbildning, därefter upplever studenterna att de själva har påverkat deras val (34 %). Resterande 18 % svarade lärare och studie- och yrkesvägledaren, vänner, arbetsgivare, militär samt att de inte vet (Oymak och Hudson 2018, 4). Vidare visade statistiken att studenter med hög socioekonomisk status i högre grad påverkades av familjen (52 %), jämfört med studenter med låg socioekonomisk status (47 %). Däremot påverkade familjen mer för studenter med låg socioekonomisk status gällande karriärvalet (40 %), jämfört med studenter med hög socioekonomisk status (38 %) (Oymak och Hudson 2018, 7-8).

Arulmani m.fl., som är direktör för *The promise foundations* och även forskare, har skrivit en artikel med syfte att få ett helhetsperspektiv kring vilken påverkan socioekonomiska faktorer har på karriärval och dess planering, samt att undersöka sambandet mellan självförmåga och socioekonomiska faktorer (Arulmani m.fl 2001, 5). Undersökningen är kvantitativ och utgår från ca 800 pojkar, mellan 14-16 år, från olika statliga skolor i södra Indien. Deltagandet var frivilligt och urvalet var att deltagarna skulle ha samma kulturella bakgrund som målgruppen för studien, rätt åldersgrupp och slutligen översättningsbara testämnen (Arulmani m.fl 2001, 5-6). I mätning av de olika faktorerna använde Arulmani m.fl (2001, 6) *The socioeconomic Status Scale Questionnaire (SESSQ)* som innefattar 10 kategorier för att täcka en stor bredd av de ekonomiska och sociokulturella faktorerna i individers val. Faktorer som familj, bostad, materiella tillgångar undersöktes i detta formulär. Därefter ställdes djupgående frågor kring föräldrarnas utbildningsplan och individens tankar och planer efter gymnasiet. I nästa formulär användes *The Career Beliefs Distortion Scale (SBDS)* där deltagarna skulle uppskatta påståenden kring vad de har för tankar och planer med deras karriär. Vad de såg som möjligt i relation till deras socioekonomiska status (Arulmani m.fl 2001, 7). Författarna har sin utgångspunkt i Banduras *Self-efficacy* och Lent, Brown och Hacketts teori *Social Cognitive career theory (SCCT)* (Arulmani m.fl 2001, 4-5). Resultatet i artikeln visar att ungdomar med låg socioekonomisk status inte ens har utbildning i sina tankar. De måste börja arbeta och tjäna pengar för att kunna försörja sin familj. Redan innan de är färdiga med skolan börjar de arbeta. I detta skede är utbildning inte viktigt, det handlar om att överleva och planera sin karriär är då inte möjligt att göra. Vidare visar en liten andel en vilja att studera vidare och de har en välutvecklad plan som sträcker sig över flera år (Arulmani m.fl 2001, 13-14). I frågan om ungdomarnas självförmåga visade

resultatet att ungdomar, där föräldrarna var arbetslösa, hade lägre självförmåga än de ungdomar där föräldrarna hade arbete. Föräldrarnas arbetsställning har enligt resultaten påverkan på ungdomarnas självförmåga och möjlighet att göra karriärval. Vidare har samma grupp ungdomar, med föräldrar som var arbetslösa, i högre grad negativ inställning till utbildning och deras möjligheter (Arulmani m.fl 2001, 15-16).

Daniel Lustig och Yonghong Xu är forskare vid Memphis universitet inom avdelningen för vägledning, undervisningspsykologi och forskning. Författarna har tillsammans publicerat *Family-of-Origin Influence on Career Thoughts* (2017). Artikeln har som fokus att undersöka relationen mellan familjens karriärer och erfarenheter och ungdomars möjligheter att kunna göra väl underbyggda val. Följande hypoteser besvaras i artikeln: "Participants from families with functional family cohesion and adaptability in their family of origin will experience lower levels of dysfunctional career thoughts, specifically, decision-making confusion, commitment anxiety, and external conflict" (Lustig och Xu 2017, 152). Undersökningen är kvantitativ och genomförd med 269 respondenter, vilka var universitetsstudenter mellan 17-24 år på ett statligt universitet i USA (Lustig och Xu 2017, 151-152). Lustig och Xu (2017, 152) använder sig av Banduras *observational learning approach* (1986), vilken påpekar att familjens beteende skapar en omgivning som gör det möjligt för ungdomar att göra eller inte göra väl underbyggda val. Forskning visar även att familjens socioekonomiska status och etnicitet kan påverka ungdomars möjligheter till karriärvalet. Tidigare forskning pekar på att familjen har en stor betydelse vid karriärval och övergången till vuxen och därmed bli självständiga medborgare. Föräldrarnas reaktion på barnens behov kan påverka deras möjlighet att vara aktiva individer på arbetsmarknaden. Redan från tidig ålder har föräldrarna en stor påverkan på deras barns framtida karriärval. Ungdomar med ett ohälsosamt förhållande till föräldrarna upplever sig ha större svårigheter med att göra välunderbyggda val (Lustig och Xu 2017, 149-150). Resultaten av undersökningen visar att i familjer med bra sammanhållning har dessa individer lättare för att göra karriärval. Vidare visar studien att familjens anpassningsförmåga underlättar för dessa individer att vara mer säkra i sina karriärval och uppleva mindre ångest inför de engagemang som krävs på universitet. Familjen och deras ekonomiska inkomst påverkar individerna, då de blir mer osäkra inför sitt val (Lustig och Xu 2017, 157).

2.2 Karriärval

Catarina Lundqvist, som är forskare vid Stockholms universitet, skrev år 2010 avhandlingen *Möjligheternas horisont*. Avhandlingen handlade om ungas karriärskap samt deras handlingshorisont. Studien hade som syfte att bidra med en djupare förståelse kring ungas möjligheter och hur de såg på sin karriär (Lundqvist 2010, 16-19). Författarens syfte med avhandlingen var "... att analysera deras egna formuleringar av hur man tänker sig denna framtid och de val som krävs. Det är således de ungas berättelser om val och vägar som ställs i analysens centrum" (Lundqvist 2010, 19). Lundqvist (2010, 20) har genom narrativ intervjuform undersökt vad som influerat ungas karriärskap utifrån ett aktörsperspektiv samt ett socialt perspektiv. Författaren undersökte bland annat begrepp som *handlingsutrymme* och *sociala identifikationer* och använde dessa begrepp för att lyfta fram de ungas berättelser.

Lundqvist (2010, 39-40) använde sig av ett antal teorier för att kunna besvara sina frågeställningar. Författaren använde sig av Bourdieus begrepp *habitus*, *fält* och *kapital* samt *Careership theory*. Författaren redovisar teorier som beskriver *temporalitet i aktörskap* (Lundqvist 2010, 39). Lundqvist (2010, 71) genomförde enskilda intervjuer samt enstaka gruppintervjuer genom narrativ intervjuform för att lyfta fram de ungas berättelser. Som empiriskt material gjorde författaren även ett fältarbete, där observationer och samtal genomfördes. Författaren fick under denna period lära känna informanterna och följde deras schema. Totalt genomfördes 33 intervjuer, 6 av dem med lärare. Informanterna gick på antingen ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program och lärarna tillhörde samma program som informanterna. Urvalet för det empiriska materialet var unga med utländsk bakgrund där SCBs definition om utländsk bakgrund användes (Lundqvist 2010, 86-89). Lundqvist (2010, 104) hade som ambition att fokusera på de olika tidsformuleringar och kontext som deltagarna befann sig inom, samt samspelet mellan individ- och samhällsperspektivet.

Författaren (2010, 121-123) kom bland annat fram till att de flesta av ungdomarna ser utbildning som en del av deras framtid. Mer självklart för ungdomarna på det högskoleförberedande programmet än för ungdomarna på det yrkesförberedande programmet. På det högskoleförberedande programmet framkom det att utbildning mer

var ett tvång, då ungdomarna menade att programmet inte ger en titel och därför är arbetsmöjligheterna små, jämfört med det yrkesförberedande programmet.

Rapporten, *Utbildning går i arv* (UHR 2017), har undersökt föräldrarnas inställning till högre utbildning, både bland de som studerat vid högre utbildning och de som inte gjort det. Rapporten fokuserar på föräldrarnas utbildningsbakgrund när resultaten från undersökningen analyseras. Syftet med undersökningen var att få en helhetsbild av individers inställning till högre utbildning och då även hur den påverkats av deras bakgrund. Undersökningen är kvantitativ med 1000 deltagare mellan 19-64 år (UHR 2017, 10). I denna rapport redogörs inte för några teorier utan UHR (2017) har fokuserat på enkätsvaren. I enkätsvaren framkom det att individer med två högskoleutbildade vårdnadshavare främjas att fortsätta till högre utbildning. Denna grupp av individer erhåller information om högre utbildning, i högre grad än individer med vårdnadshavare utan högre utbildning. De har även lättare att sätta mål och är mer flyttbara för att kunna studera. Denna grupp innefattar även individer där en av vårdnadshavaren har högre utbildning (UHR 2017, 5). Av de studerande på högskole- eller universitetsutbildning har 62 % vårdnadshavare med universitet- eller högskoleexamen, (UHR 2017, 14). Vidare svarade 56 % av respondenterna att de absolut skulle studera på högre utbildning inom 3 år och 32 % svarade kanske (UHR 2017, 12). I frågan kring varför deltagarna valde att börja arbeta direkt efter studentexamen, svarade tre av tio att de var skoltrötta och hade ingen motivation (UHR 2017, 19).

2.3 Likheter och skillnader med föreliggande studie

Det har funnits flera artiklar som gett inspiration men för detta arbete valdes artiklar som undersöker påverkansfaktorer för skolungdomars karriärval som kan bidra mest till undersökningen. Under denna rubrik ska det diskuteras likheter och skillnader i relation till föreliggande studie. Det ska även diskuteras hur de olika artiklarna har bidragit till undersökningen och till att svara på de tänkta frågeställningarna.

De artiklar som ovan är presenterade är i stor grad kvantitativt gjorda, för att få in den

generella bilden av påverkansfaktorer hos ungdomar. Eftersom det redan fanns gediget kvantitativt material, så valdes kvalitativ metod, för att kunna få fram djupare kunskap kring vilka faktorer elever tror påverkar deras karriärval. En av de valda artiklarna genomförde dock en kvalitativ undersökning, genom både fältarbete och narrativa intervjuer. Denna typ av intervjuform hade varit intressant för denna undersökning, då syftet är att ta reda på elevernas upplevelser och tankar kring karriärval. Dock blir det ett stort empiriskt material genom narrativ form, då intervjuaren inte ska styra eller ställa frågor. Vidare är det flera av artiklarna som använder sig av Careership och Bourdieus begrepp, vilket även kommer användas i föreliggande studie.

UHRs rapport (2017) med statistik gav en samlad överblick kring ungdomars habitus. Denna rapport kommer ha stor betydelse i analysen, då den tydligt visar hur stor påverkan föräldrars bakgrund har på ungdomars val. Genom denna rapport hittades även inspiration för detta arbete.

Arulmani m.fl (2001) undersöker den socioekonomiska statusen och kapitalets påverkan på karriärval hos pojkar med låg socioekonomisk status och kapital. En stor skillnad jämfört med föreliggande studie är att författarens studie är genomförd i Indien med deltagare från låg socioekonomisk status. I föreliggande studie har informanterna olika socioekonomisk status och frågeställningarna fokuserar inte på denna faktor som det görs i den indiska studien. Artikeln anses ändå vara relevant för att den belyser hur ungdomar resonerar inför karriärval. En annan skillnad är att Arulmanis artikel är kvantitativt gjord och ger därför endast generella svar.

Lustig och Xu (2017) genomförde en kvantitativ undersökning som skulle undersöka familjens påverkan på karriärvalet. Likheten mellan den egna och denna studie är att familjens påverkan även undersöks. Däremot fokuserar även författarna på ångest och säkerhet inför karriärval, vilket inte tas hänsyn till i föreliggande undersökning.

3. Teoretisk referensram

I detta avsnitt ska de teorier och begrepp som används i undersökningen redovisas. De teorier som används är *Careership* samt *System Theory Framework* (STF) användas. Vidare kommer Bourdieus begrepp *habitus* och *kapital* (Broady 1998) användas. Dessa teorier och begrepp kommer att presenteras under följande två teman; karriärval och habitus, som är kopplade till undersökningens frågeställningar. I slutet av avsnittet kommer en förklaring till hur dessa teorier kommer att användas i analysen och hur de hjälper till att besvara frågeställningarna.

3.1 Habitus och Karriärval

Teorierna som används i föreliggande studie liknar varandra och fungerar tillsammans. Därför har det valts att ha en övergripande rubrik, som sedan delas in i underrubriker om respektive teori och begrepp. Detta för att visa att teorierna tillsammans bidrar till att besvara de ställda frågeställningarna.

3.1.1 Begrepp från Bourdieu

Enligt Bourdieu finns det flera olika sorters kapital som kulturellt, socialt, symboliskt och ekonomiskt. Kapital är materiella tillgångar, resurser och tillgångar (Broady 1998, 3). De olika sorternas kapital representerar olika materiella tillgångar. Kapital är tillgångar individer ärver, som kan ge makt, pengar, status men även fattigdom och maktlöshet. Kapital är även tillgångar som kan förvärfvas och är på så sätt dynamiskt (Broady 1998, 8).

Denna uppsats fokuserar på symboliskt och socialt kapital samt begreppet habitus. Symboliskt kapital innebär det som erkänns av en grups föreställningar och är ett allmänt begrepp som innefattar det mesta som till exempel universitetsutbildning eller titlar som

ger individer en högre status i samhället. "Symboliskt kapital är det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde" (Broady 1998, 6). Individer tillskrivs specifika egenskaper som värdesätts av andra som har motsvarande egenskaper, detta är då mer värt än andra egenskaper (Broady 1998, 6). Lika väl så får en individ med en erkänd titel auktoritet, utan uppvisad kunskap. Själveste titeln ger auktoritet i samhället (Broady 1998, 6- 7). Elever, där föräldrar och andra bekanta har högt kapital, har i större grad fler möjligheter inom utbildningsväsendet och det kommande yrkeslivet än elever med föräldrar utan ett högt kapital (Broady 1997, 8). Vidare har Bourdieu utvecklat begreppet socialt kapital vilket innebär tillgångar såsom släkt, familj, vänner och andra individer i ens nätverk. Utan dessa kontakter betyder en statustitel inget för individen. Enligt Bourdieu innebär begreppet att "... en individs innehav av socialt kapital avgör hans möjligheter att förränta sitt utbildningskapital" (Broady 1998, 14). Socialt kapital är starkt kopplat till de relationer individer skapar med andra och låter individer mäta tillgångar genom släktnamn och ett stort nätverk med kontakter. Bourdieu har även ett välkänt begrepp, habitus, som betyder "... system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen" (Broady 1998, 3). Individers habitus utvecklas genom sociala erfarenheter och sätt att röra sig i samhället. Allt individer erfar blir dess habitus och förändras ständigt. Individens habitus är förkroppsligat och "... bestämmer hur människor handlar, tänker, uppfattar och värderar i givna sociala sammanhang" (Broady 1998, 18). Familjen, skolan och andra påverkansfaktorer påverkar vår förmåga att bli självständiga och välfungerande individer (Broady 1998, 18). Enligt Bourdieu är habitus sammankopplat med kapital, då kapital inte kunnat existera utan individers habitus. Varje individ har ett habitus, som ser olika ut beroende på de erfarenheter individen har med sig (Broady 1998, 16-17).

3.1.2 Careership theory

Careership theory använder sig också av Bourdieus begrepp i sitt utvecklande av en ny modell för karriärbeslut och teorin har utvecklats av Phil Hodgkinson och Andrew Sparkes (1997). Hodgkinson och Sparkes (1997, 32) menar att karriärbeslut är en individuell process, att den bör och kan innehålla effektivitet och att individen styr de bestämmande påverkansfaktorerna. Careership theory avser att blanda sociala och kulturella faktorer med individens egna val, utveckla en välfungerande modell för lärande samt att väga samman individens önskemål med möjligheterna. Vidare skriver Hodgkinson och Sparkes

(1997, 32) “They are pragmatically rational decision-making, choices as interactions within a field, and choices within a life course consisting of inter-linked routines and turning-points”. Författarna menar att individer är rationella i sina karriärval inom deras sammanhang (Hodkinson och Sparkes 1997, 32). Detta är hur Careership theory är tänkt att fungera i teorin men i praktiken fungerar det annorlunda. Enligt de resultat de hittade så gjorde individer inte rationella val. För det första gjorde individerna val utifrån erfarenheter eller personer i deras omgivning. För det andra genomförde de val av det som sågs möjligt och välbekant. Karriärvalen var sammankopplade med “... family background, culture and life histories of the pupils” (Hodkinson och Sparkes 1997, 33). Valen gjordes dessutom utifrån känslor och stod mellan få val, utifrån den begränsade synen på möjligheter. Författarna menar även att valen endast kan förstås av individen själv, då vi utvecklas och förändras genom allt vi är med om (Hodkinson och Sparkes 1997, 33). Individer gör karriärval utifrån deras handlingshorisont, vilket innebär att individer gör val beroende på vad de ser som möjligt. Handlingshorisonten beror på individens habitus och ser därför olika ut beroende på individ. Vidare kan handlingshorisonten hindra det som ses möjligt och formar den bild vi har av samhället. Författarna menar att en anledning till varför individerna inte väljer andra alternativ, är att de andra valen inte ligger inom vad som ses som möjligt eller som individerna har någon kunskap om. Samtidigt kan handlingshorisonten utvecklas och förändras, ju mer individen upptäcker och får erfarenhet kring (Hodkinson och Sparkes 1997, 34-35).

Inom teorin Careership theory diskuterar författarna *career trajectory*, vilket innebär att det finns vägar inom karriärvalsprocessen som är beroende av “... social class, gender, ethnicity, geographical location and level of academic achievement” (Hodkinson och Sparkes 1997, 38). Dessa vägar kan ses som vägval, där individen måste välja en ny väg vilket då benämns som *structural turning-points*. Ett exempel på ett vägval är valet från grundskolan till gymnasieskolan. Dessa vägval individen går igenom ändrar habitus, och på så sätt även handlingshorisonten (Hodkinson och Sparkes 1997, 39).

Teorin som ovan beskrivits tar sin plats i ett makrosammanhang, vilket har “... social, political, economic, cultural, geographical and historical dimensions” (Hodkinson och Sparkes 1997, 41). I detta sammanhang gör individer rationella val inom sin handlingshorisont. Careership är baserad på material kring karriärval (Hodkinson och Sparkes 1997, 41).

3.1.3 The System Theory Framework

The System Theory Framework (STF) fungerar som en överblick över påverkansfaktorer på ett karriärval och den centrala delen är individen och dennes påverkansfaktorer. Teorin har som syfte att sammanföra och identifiera två överlappande delar inom karriärteorier, nämligen *content* och *process*. Inom *content*, eller innehåll, identifieras variabler som är applicerbara till individen och individens kontext, vilket presenterar de viktigaste influenserna inom STF (Patton och McMahon 2006, 196). Inom *process* och STF identifieras förekomsten av ett återkommande samspel inom individen och inom sammanhanget samt mellan individen och faktorer utanför. STF är indelat i tre olika system, *the individual system*, *the social system* och *the environmental societal system*. Vidare är *process* också indelat i olika system vilka är; *the recursive nature of the interaction between the individual and their contextual system*, *change over time* och *change*. Dessa olika delar ska tillsammans fungera som en helhet (Patton och McMahon 2006, 197). Författarna använder sig av sin modell för att framhäva att varje individ är unik och då även deras situation och det är utifrån denna syn som de ser individen i STF. Påverkansfaktorerna inom modellen kan likna varandra och innehålla samma influenser, men är fortfarande olika och formas utefter individen (Patton och McMahon 2006, 198). Samtidigt tillhör individer också samhället, där de skapar relationer och utvecklar sig själva i olika sammanhang vilket innebär att modellen utvecklas och förändras allt eftersom. Faktorer, inom det sociala systemet, som "...community structure and size, school climate, and family context variables such as birth order and family size, maternal and paternal employment status and parental encouragement", påverkar hur individens STF formas. Här har även familjens etnicitet och socioekonomiska status en tydlig påverkan (Patton och McMahon 2006, 201). Författarna fortsätter med att skriva att *recursiveness*, upptar många viktiga påverkansfaktorer, då modellen är en öppen process av det förflutna, nutiden och även framtiden och influenserna i modellen är dynamiska (Patton och McMahon 2006, 206-207). Avslutningsvis ger STF ett helhetsperspektiv och olika karriärteorier som ger möjlighet att se individens helhet. Fast individen har många påverkansfaktorer är det "... the individual who is most important" (Patton och McMahon 2006, 213).

3.2 Teorins koppling till undersökningen

Som tidigare nämnt har det skapats två övergripande teman, vilka är kopplade till undersökningens frågeställningar. Teorierna och begreppen som valts ut är kopplade till temana. Begreppen från Bourdieu kopplas till tema ett, habitus, där individens bakgrund och omgivning redovisas. För att besvara första frågeställningen, vilka faktorer påverkar valet till det högskoleförberedande programmet, används Bourdieus begrepp habitus och kapital. Habitus är det som tillåter individer att handla och är det som format dem, vilket gör det möjligt att göra val. Habitus innefattar allt som individen har upplevt, vilket inkluderar familjens bakgrund, miljö och arv. Kapital hjälper till att besvara frågeställningen för att vissa program och skolor har ett erkänt kapital, vilket då anses accepterat av samhället. Ungdomar gör i största grad val till det som är erkänt och en norm för samhället. Genom deras habitus har de lärt sig vad som anses socialt accepterat och gör sitt val utifrån det. Vidare kan även habitus vara till hjälp att besvara frågeställning två, kring vilka faktorer som påverkar karriärvalet till vidare studier. Därefter används Careership theory för att besvara andra frågeställningen, då den handlar om individer handlingshorisonter och vägval. System Theory Framework (STF) fungerar som en helhetsbild kan kopplas till båda temana.

4. Metod

Det empiriska materialet har samlats in genom sju enskilda intervjuer. Inför intervjuerna förbereddes en intervjuguide med två teman, *habitus* och *karriärval*, som är kopplade till undersökningens frågeställningar. Vid ostrukturerade intervjuer används en intervjuguide, vilken ska användas som en checklista för intervjuaren. Checklistan ska se till att det finns tillräckligt underlag för att kunna besvara undersökningens frågeställningar. Denna intervjuform används när den intervjuade ska prata mer självständigt utan att intervjuaren stör och styr intervjun. Däremot kan intervjuaren ställa uppföljningsfrågor om den intervjuade missar viktiga aspekter för undersökningen (Larsen 2009, 84).

Tema ett, *habitus*, riktar in sig på frågor som ska hjälpa till att besvara frågeställningen *Vilka faktorer påverkar valet till högskoleförberedande program i Eskilstuna kommun?* Det andra temat, *karriärval*, ska hjälpa till att besvara frågeställningen *Vilka faktorer påverkar elever på högskoleförberedande program i deras karriärval i Eskilstuna kommun?* Dessa två teman används som rubriker i resultatavsnittet och kodningen av transkriberingen kategoriserades utifrån dessa.

Vid intervjutillfällena besöktes de tänkta klasserna, där studien, syftet och de etiska förhållningsreglerna som använts förklarades. Därefter fick intresserade elever anmäla sitt deltagande. Intervjuerna genomfördes i samband med besöket. Varje intervju tog ungefär 20 minuter. Kvantitativ metod ger en mer generell överblick på vilka de vanligaste faktorerna är och det blir ett begränsat material. Enligt Larsen (2009, 25) och fördelen med kvantitativ metod att det är en undersökning som ger forskaren en bredd, då det är flera respondenter. Varför undersökningen gjordes kvalitativt var för att denna undersökning vill fokusera på elevers upplevelser, tankar och känslor kring påverkansfaktorer och genom kvantitativ metod får man inte fram respondenternas känslor som i en kvalitativ metod. I med att undersökningens syfte var att få fram bland annat elevers upplevelser valdes ett fenomenologiskt förhållningssätt som vill förstå "... sociala fenomen utifrån aktörernas egna perspektiv och beskriva världen som den upplevs..." (Kvale och Brinkmann 2014, 44). Fördelarna med den kvalitativa metoden är

att det blir lättare att få djupare svar från informanterna och uppföljningsfrågor kan ställas. Genom kvalitativ metod kan intervjuaren få en helhetsbild, så att missförstånd reds ut och framförallt har intervjuaren möjlighet att göra observationer samt läsa av informantens kroppsspråk. Sedan finns det nackdelar med den valda metoden, då forskaren inte kan generalisera det empiriska materialet eftersom det utgår från för få informanter jämfört med kvantitativ metod. Kvalitativ metod kan också påverka resultatet, då informanterna vill göra ett gott intryck och svara som de tror intervjuaren vill. Kvalitativ metod är även mer tidskrävande, då materialet ska transkriberas för att sedan kunna kodas och analyseras (Larsen 2009, 27). Det empiriska materialet har först transkriberats och då har endast det viktiga skrivits ut då intervjuerna även innehöll oväsentlig information för undersökningen. Att gruppera och dela in det insamlade materialet är enligt Larsen (2009, 101) viktigt då det är lättare att hitta likheter och skillnader i resultatet. För att gruppera och dela in resultatet har en innehållsanalys gjorts, vilket har syfte att identifiera likheter och skillnader. Analyseringen innefattar transkribering, kodning där koderna placeras i teman, sortering utifrån dessa teman och därefter kan mönster och skillnader identifieras. När resultatet är analyserat ska denna jämföras med tidigare forskning som kan leda till ny kunskap (Larsen 2009, 101-102).

Arbetet är induktivt, vilket innebär att forskaren observerar enstaka fall för att kunna dra slutsatser om gruppen, däremot betyder det inte att de slutsatserna gäller för andra grupper. Induktiv analys tar endast hänsyn till den undersökta gruppen och används oftast vid kvalitativ metod (Kvale och Brinkmann 2014, 238).

4.1 Urval

Urvalet för det empiriska materialet har varit att informanterna gått i årskurs tre på ett högskoleförberedande program inom det samhällsvetenskapliga området. Vidare har en förutsättning varit att deltagarna uppgett att de inte velat studera vidare de närmsta åren. Genom att sätta tidsramen för tänkt vidareutbildning till inom de närmsta två åren var fler intresserade. Under genomförandet av intervjuerna upptäcktes det att det var nödvändigt med en tidsram, då alla informanter hade tänkt att studera längre fram i tiden.

4.2 Etiska ställningstaganden

Vid undersökningar och forskningsartiklar krävs det forskningsetiska principer som ska skydda individer som deltar i forskning. Inom forskningsetik används två begrepp, *forskningskravet* och *individskyddskravet* (Vetenskapsrådet, 5-6). I undersökning används individskyddskravet, vilket är indelat i fyra huvudprinciper: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet innebär att deltagarna i studien ska få information om undersökningens syfte och vad som gäller för de deltagande. Vidare ska det framgå att deltagandet är frivilligt och det insamlade materialet endast används för undersökningen. I detta krav ska det även framgå vart undersökningen publiceras (Vetenskapsrådet 2002, 7). Samtyckeskravet innebär att deltagarna i undersökningen själva ska bestämma om sin medverkan. Deltagarna kan när som helst avsluta sin medverkan. Konfidentialitetskravet betyder att informanternas uppgifter inte läses av obehöriga och informanterna ska ej kunna identifieras av andra (Vetenskapsrådet 2002, 12). Detta arbete kommer använda sig av konfidentialitet och inte anonymitet. I redovisningen av intervjuerna kommer en kort historik ges kring informanterna, vilket måste göras för att resultatet ska analyseras utifrån vilka olika faktorer som påverkar i relation till vad individerna har för bakgrund. Ytterligare ett krav ingår i individskyddskravet, vilket är nyttjandekravet. Detta krav innebär att det insamlade empiriska materialet endast får användas för undersökningen och för forskning. Efter genomförd undersökning kommer alltså allt insamlat material, anteckningar, ljudinspelningarna samt transkriberingarna raderas, för att se till att obehöriga ej får tillgång till materialet samt att se till att det inte används i andra syften (Vetenskapsrådet 2002, 14). Denna uppsats kommer alltså följa dessa huvudkrav, för att kunna skydda informanterna och följa de etiska reglerna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

4.3 Validitet och Reliabilitet

I undersökningen har hänsyn tagits till reliabilitet och validitet. Reliabilitet innebär att undersökningens resultat är tillförlitligt och kan kontrolleras dvs om andra forskare hade fått samma utfall som den aktuella studien (Kvale och Brinkmann 2014, 295). Denna undersökning kan anses vara tillförlitlig, då utfallet stämmer överens med tidigare forskning. Däremot fokuserar undersökningen på informanternas upplevelse och kan därför inte användas generellt. På så sätt är undersökningen inte tillförlitlig. Men i med att det finns likheter mellan tidigare forskningsresultat och resultaten från den aktuella studien, anses den vara trovärdig. Vidare ska undersökningen även ta hänsyn till validitet, vilket innebär "... giltighet, till sanningen, riktigheten och styrkan i ett yttrande" (Kvale och Brinkmann 2014, 296). Validiteten är främst relevant för kvantitativa undersökningar, då undersökningen saknar värde om den inte resulterar i siffror. Med ett bredare perspektiv gäller validitet om undersökningen undersöker det som är avsett. Att det som är syftet med undersökningen är det som undersöks (Kvale och Brinkmann 2014, 296). Kvale och Brinkmann (2014, 298-299). menar även att valideringen sker genom hela arbetet. Denna studie har alltså validitet, då den undersöker det avsedda syftet.

Undersökningen är även fri från bias, då personliga fördomar inte kommer till uttryck. Däremot diskuteras resultatet och uppsatsen under diskussionskapitlet. I arbetet har använts källor som är vetenskapliga och granskade av andra författare. Andra källor, till exempel avhandlingarna är på en så pass hög nivå som ger avhandlingen trovärdighet. Skolverket samt UHR, som refererats till ett antal gånger bedöms även som trovärdig då rapporterna publicerats av myndighet. Dock har det använts en källa, gymnasieguiden, vilket kanske är en källa av lägre dignitet. Varför denna källa ändå använts är för att informationen stämmer överens med egen och andras kunskap inom studie- och yrkesvägledarområdet. Sidan används ofta av yrkesverksamma studie- och yrkesvägledare. Vidare kommer en andrahandskälla (Broady 1998) användas då förhandskällan från Bourdieu skrivs på franska och där översättningarna inte är tillgängliga. Broady (1998), är forskare vid Uppsala Universitet och har skrivit flertal artiklar om Bourdieus begrepp och forskat kring dessa (Skepton 2018). Därför anses Broadys (1998) artikel *Kapitalbegreppet* vara trovärdig.

5. Resultat

Under detta kapitel kommer de ställda frågeställningarna att besvaras. Frågeställningar är:

1. Vilka faktorer påverkar valet till högskoleförberedande program i Eskilstuna kommun?
2. Vilka faktorer påverkar elever på högskoleförberedande program i deras karriärval i Eskilstuna kommun?

5.1 Redovisning av informanternas upplevelse

Informanterna har här givits fiktiva namn och går i årskurs tre på ett högskoleförberedande program. Informanterna är från tre olika klasser och kommer från olika högskoleförberedande program. Samtliga informanter har uppgett att de inte vill studera vidare direkt, men kan tänka sig eftergymnasial utbildning längre fram. Tabell ett har som syfte att på ett tydligt sätt visa vad som har påverkat gymnasievalet och karriärvalen samt vad det är som har ändrats. Tabellen redovisar även föräldrarnas utbildningsnivå eftersom forskning visat att föräldrarna har en stor påverkan i individers karriärval. Genom tabellen kan mönster lättare identifieras och diskuteras nedan. Påverkansfaktorerna har rangordnats utifrån vad eleverna själva upplever har varit de största påverkansfaktorerna. Efter tabellen kommer svaren att presenteras med de känslor och erfarenheter informanterna har upplevt vid sitt gymnasieval samt karriärval.

Tabell 1. Sammanställning av informanternas svar

Namn Informant	Föräldrars utbildning	Största påverkansfaktorerna Gymnasieval	Största påverkansfaktorerna Karriärval att inte studera efter gymnasiet
Lukas	Högskoleutb.	<ul style="list-style-type: none"> - Föräldrarna, pådrivande - Vänner - Ingen kunskap om valmöjligheter. - ”Ville ha en framtid”. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bristande motivation - Behöver självkänedom - Vänner - Insåg att skolan inte var något för honom.
Anja	Gymnasial	<ul style="list-style-type: none"> - Föräldrar, pådrivande - Egen motivation - Vänner - Trygghet - Var en självklarhet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Utbränd - Flytta ihop med partner - Skoltrött - Vill leva livet
Malin	Högskoleutb.	<ul style="list-style-type: none"> - Eget val. - Föräldrar, stöttande - Var en självklarhet 	<ul style="list-style-type: none"> - Bristande motivation - Vill leva livet - Skoltrött
Melissa	Gymnasial	<ul style="list-style-type: none"> - Föräldrarna, stöttande - SYV - Ingen kunskap om valmöjlighet. - Vänner 	<ul style="list-style-type: none"> - Bristande motivation - Skoltrött - Behöver självkänedom - ”Rädd för att misslyckas”
Petter	Högskoleutb.	<ul style="list-style-type: none"> - Eget val - Föräldrar, stöttande - ”Alltid velat studera vidare och valet var en självklarhet” 	<ul style="list-style-type: none"> - Bristande motivation - Skoltrött - Vill ha kul, jobba och resa.
Veronika	Högskoleutb.	<ul style="list-style-type: none"> - ”Alla i klassen valde samma program”. - Vänner - Föräldrarna, stöttande. 	<ul style="list-style-type: none"> - ”Inte intresserad av skolan” - Skoltrött - Tjäna pengar
Kim	Högskoleutb.	<ul style="list-style-type: none"> - Eget val - ”Lärarna pratade om yrkesprogram som dåligt”. - Föräldrarna, stöttande - Vänner 	<ul style="list-style-type: none"> - Utbildningen kräver arbetslivserfarenhet - Skoltrött - Volontärbete utomlands.

I frågeställning kring vilka faktorer som påverkade valet till det högskoleförberedande programmet, visar resultatet att vänners åsikt hade stor betydelse i gymnasievalet. Anja berättade att hon hade vänner som gick på denna skola vilket gjorde att det blev en trygghet inför gymnasievalet. Samtidigt valde hon detta program för det var en bra merit

för vidare utbildning. Resultatet visade även två informanter upplevde att deras föräldrar påverkade deras val, genom att vara pådrivande. Samtliga informanter berättar att deras föräldrar på något sätt påverkat. Men utöver föräldrarna var vännerna en stor påverkansfaktor till det högskoleförberedande programmet och även att programmet upplevdes ge fler valmöjligheter. Många av informanterna upplevde en rädsla inför ett yrkesprogram då de kände att de skulle fastna med ett yrke och inga valmöjligheter. Veronika berättade att hon valde ett högskoleförberedande program för alla andra gjorde det men visste inte vad det betydde. Vid en uppföljningsfråga om hon pratade med sin studie- och yrkesvägledare, berättade hon att hennes SYV aldrig var där och att hon inte hade ett individuellt samtal inför gymnasievalet. För Petter var gymnasievalet enkelt, då han utgick från uteslutningsmetoden och sin magkänsla. Resultatet visar att flertalet av informanterna har föräldrar där båda har en högskole- eller universitetsutbildning. Ofta har utbildning varit en självklarhet och för vissa obligatoriskt. För många av informanterna är högre utbildning, då Anja berättar att utbildning är "... bara nått man gör, en norm liksom så jag har inte lagt en så stor tanke på det". Vissa av informanternas föräldrar har tagit för givet att deras barn ska studera vidare medan andra föräldrar har överlämnat beslutet åt sitt barn men varit stöttande i valet. Vidare uttrycker sig Lukas att hans föräldrar anser att utan högskoleutbildning blir man inget och försöker tvinga Lukas att studera vidare direkt. Kim berättar hur hennes mamma har tagit hem broschyrer kring ett yrke, vilket har påverkat Kim så att hon nu vill utbilda sig inom detta yrke. Anja hade pådrivande föräldrar, som sa att det var upp till henne så länge det var ett högskoleförberedande program. Anledningen till detta var för att Anjas föräldrar ville att hon skulle få det bättre än de haft, enligt Anja. Malin berättar att hon ville gå ett högskoleförberedande program men att hon egentligen inte tycker om att plugga så mycket utan hellre vill göra praktiska aktiviteter. Men för Malin var det högskoleförberedande programmet en självklarhet. I resultatet framgår att alla informanter utom två har personer med högskole- och universitetsutbildning i sin omgivning, vilka har påverkat informanternas val.

Den andra frågeställningen undersökte inställningen till högre utbildning, i med att informanterna går ett högskoleförberedande program. Alla informanterna berättade att de är skoltrötta och att de har bristande motivation till att studera vidare i nuläget. Alla uppgav att de skulle studera vidare längre fram efter något år av jobb och resande. Anja berättar att personer i hennes omgivning påverkar henne till vidareutbildning som polis eller brandman då alla hon känner arbetar som det. Detta har haft en stor påverkan på

Anja och inspirerat henne att vilja göra skillnad. Lukas däremot upplever att vännerna har haft en stor påverkan i hans karriärval.

Anledningen till att de vill ha studiepaus är att de vill få erfarenheter, leva livet och resa. För Lukas ändrades hans inställning helt, då han tidigare var säker på att han ville studera direkt efter gymnasiet. Lukas berättade att "... jag kände att jag valde fel och jag kände att det här kanske inte är för mig och det blev så att jag ändrade mitt tankesätt och tänkte att det kanske inte är rätt för mig att gå direkt till högskolan när jag redan känner mig utbränd i gymnasiet". För Lukas har föräldrarnas påverkan upplevts som väldigt jobbig, stressande och han hade hoppats att föräldrarna skulle vara stöttande istället. Men inför vidare karriärval har han kommit på att det är viktigast vad han själv vill. Han berättade att han gjorde gymnasievalet för sina föräldrar men att han nu gör valet för sig själv. Andra anledningar till studiepausen var att informanterna upplevde bristande självkännedom och att de inte har vetskap om vad som kan passa dem. Många av informanterna är skoltrötta, de berättar att de känner sig utbrända och att det då inte känns lönt att börja en utbildning som de inte kan genomföra på ett bra sätt. Veronika var skoltrött redan i årskurs nio men valde ändå ett högskoleförberedande program eftersom alla andra i grundskoleklassen gjorde det. Veronika berättar även att hon aldrig gillat skolan och inte insåg att hennes program var högskoleförberedande. Melissa däremot vågar inte påbörja högre studier, då hon är rädd för att misslyckas. Hon berättar att hon haft det väldigt tufft i gymnasiet och fått kämpa väldigt mycket för godkända betyg. Detta har gjort att hon känner att hon inte kommer kunna klara av högre studier. Vissa utbildningar föredrar också när de sökande har arbetslivserfarenhet. Informanterna berättar att de har studerat hela sitt liv och att det då är helt naturligt att vilja ta en studiepaus i några år, men att högre utbildning kommer längre fram i livet. Detta för att de ville bli något mer betydelsefullt i livet. Även studie- och yrkesvägledaren (SYV) har varit en påverkansfaktor. Melissa berättar att för henne stod det mellan ett yrkesprogram och ett högskoleförberedande program, men efter ett samtal med SYV så valde hon det högskoleförberedande programmet för att det var ett bredare program.

En observation som gjordes under intervjuerna var att samtliga informanter såg uttröttade ut, nästan sömniga. Deras kroppsspråk visade tydligt att det inte fanns någon drivkraft kvar och deras ögon var tomma på energi.

5.2 Sammanfattning av resultat

Vilka faktorer påverkar valet till högskoleförberedande program i Eskilstuna kommun?

Enligt resultatet framgår det att föräldrarna och vännerna påverkar valet till det högskoleförberedande programmet. För informanterna var föräldrarna stöttande, men inte för Lukas och Anja som hade föräldrar som tvingade dem till det högskoleförberedande programmet. De flesta informanterna berättade att de valde som vännerna, då de inte hade annan kunskap om vad som fanns att välja. Därefter upplevde de att det högskoleförberedande programmet var brett och kunde ge fler möjligheter till vidare studier. Resultatet visade även att nästan alla informanter hade två föräldrar med högskoleutbildning. Vidare berättade informanterna om en bristande närvaro från SYV och Kim berättade hur hennes lärare hade sagt att yrkesprogram är dåligt.

Vilka faktorer påverkar elever på högskoleförberedande program i deras karriärval i Eskilstuna kommun? Även under denna frågeställningen påverkade familjen, då det upplevs som obligatoriskt eller som en självklarhet och norm. Som Anja berättade är utbildning en norm, något man bara gör och inget som reflekteras över. Även omgivningen har en stor påverkan, både släkt och vänner. För andra informanter har klasskamraterna en stor påverkan i informanternas karriärval. Däremot gjordes detta val mer utifrån vad individerna själva ville. Resultatet visar tydligt att motivation och skoltrötthet är den största anledningen till att informanterna väljer att inte studera vidare de närmsta åren. Här är även självkänedom en betydande faktor då informanterna inte känner sig säkra på sig själva eller vad som kan passa dem.

6. Analys

I detta avsnitt ska resultatet analyseras med hjälp av de teorier och begrepp som tidigare redovisats och tidigare forskning. Resultatet pekar på att informanterna gör karriärval utifrån vad de ser som möjligt. Till exempel upplevdes yrkesprogram som okänt och som gav bristande valmöjligheter. Hodkinson och Sparkes (1997) teori Careership theory visade liksom denna undersökning att individer gör val utifrån erfarenheter och personer i deras omgivning. Dessutom gjordes karriärvalen efter det som sågs möjligt och hade samband med familjen, kulturer och deras livshistoria. Hodkinson och Sparkes (1997) menade även att individer gör val utifrån habitus, som är grundat i det vi upplevt och formar hur vi tänker, värderar, agerar och påverkar bilden av samhället vi har (Broady 1998). I denna undersökning pekar resultaten på att familjen och omgivningen har en stor påverkan på vad individerna väljer och vad de ser som möjligt, vilket då stöds av Careership theory. Detta är egentligen inte konstigt, då vi under uppväxten mest är med familj och vänner och därmed inte upplever andra influenser. På detta sätt påverkas individens habitus av vad föräldrar och vänner har sagt och gjort genom uppväxten. Så även fast informanterna upplevde att de gjorde karriärvalet självständigt, är deras val influerat av habitus och de har handlat utifrån sina personliga habitus.

Vidare hade föräldrarna störst (49 %) påverkan på ungdomarna, enligt Oymak och Hudson (2018). Här svarade ungdomarna även att lärarna, studie- och yrkesvägledaren och vänner hade en påverkan på deras val (Oymak och Hudson 2018). Liknande resultat visade sig i den egna undersökningen men däremot hade vänner större påverkan än vad som visade sig i Oymak och Hudsons (2018) undersökning. Detta kan bero på att respondenterna i Oymak och Hudsons (2018) undersökning var äldre än informanterna i denna undersökning. Ålderns påverkan syns även i denna undersökning, då vännerna spelade en stor roll i valet till gymnasiet men inte i karriärvalet till högre studier. I Lundqvists (2010), studie upplevde informanterna att de inte hade en framtid efter ett yrkesprogram. Liknande uttryckte sig informanterna i denna undersökning, dock inte så

tydligt. Vidare var utbildning ett tvång för informanterna i Lundqvists (2010) avhandling, medan de denna upplevde att utbildning var en självklarhet och en norm.

Det är en norm med det högskoleförberedande programmet, då lärare ger de högskoleförberedande programmen status, genom att till exempel lärare säger att yrkesprogram är dåligt. Enligt Bourdieus begrepp kapital (Broady 1998), i detta fall det symboliska kapitalet, har det högskoleförberedande programmet ett högt kapital. Det innebär att det högskoleförberedande programmet ses som mer värdefullt än ett yrkesprogram, utan uppvisad kunskap eller bevis. Det är titeln som ger en auktoritet i samhället. I denna undersökning har det högskoleförberedande programmet ett högt symboliskt kapital att informanterna tror att de inte kan bli något om de gått ett yrkesprogram, och att det högskoleförberedande programmet öppnar upp en hel del möjligheter för en bra framtid. En bra framtid är då, enligt informanterna, att de gör något större än att ”arbeta på Coop”.

Lustig och Xus (2017) undersökning visar att individer har lättare för att göra karriärval där individerna i familjen har en bra relation till varandra. Detta har även visats sig i denna undersökning, där informanterna med stöttande föräldrar upplevdes mer säkra på sina val. Till exempel Petter, som hade stöttande föräldrar, kände att valet var hans och att han var mer säker på det val han gjorde. Däremot Lukas, som hade pådrivande föräldrar, kände en större stress inför sitt gymnasieval. Enligt UHRs (2017) rapport visar resultatet att ungdomar med högskoleutbildade föräldrar, erhåller mer information om högre utbildning. Detta visade sig inte i den egna undersökningen, däremot visade resultatet att omgivningen har bidragit med viktig information till informanterna. Till exempel Anja, i vars omgivning endast finns brandmän och poliser, hade information som främjade hennes karriärval att själv bli polis i framtiden. UHR (2017) kom fram till att ungdomar som valde att inte studera vidare, inte gjorde det beroende på bristande motivation och skoltrötthet. Samma resultat visade denna undersökning, men också att informanterna kändes sig utbrända.

Slutligen kan STF användas för att sortera de olika påverkansfaktorerna. Som tidigare förklarats har STF tre olika system, individsystemet, det sociala systemet och slutligen det samhällsenliga- och miljösystemet. Utifrån resultaten till gymnasievalet uppger de flesta att föräldrar och vänner påverkade deras gymnasieval, vilket då placeras i det sociala systemet. Även lärarna och SYV ingår i detta system. Informanternas val till gymnasiet har mest påverkats av det sociala systemet. Detta kan möjligen förklaras av informanternas ålder, bristande självkännedom och kunskap kring valmöjligheterna,

vilket även framkom under enstaka intervjuer. I karriärvalet till vidare studier upplevs påverkansfaktorerna tillhöra det individuella systemet, då informanterna gjorde valet utifrån egen vilja. Enligt resultatet upplever informanterna utbildning som en självklarhet och en norm som kan inordnas i det samhällsenliga- och miljösystemet. I informanternas karriärval påverkar det individuella systemet mer än i gymnasievalet. Detta kan möjligen förklaras av informanternas känsla av skoltrötthet och utbrändhet. Men även att vissa informanter upplever att de valt fel och hellre vill arbeta med praktiska arbeten istället för att studera på universitet och högskola i flera år.

7. Diskussion

Efter att undersökningen har genomförts, har det framkommit många reflektioner och förslag på hur andra kan fortsätta arbeta och forska inom detta område. Vad som tydligt framkommit under undersökningen är den status det högskoleförberedande programmet har. Vad är det som gör att den har så hög status? För vidare forskning hade det varit intressant att undersöka vad den statusen beror på och vad det är som gör att det är dubbelt så många som väljer ett högskoleförberedande program istället för ett yrkesprogram? Och vem är det då som erkänner det höga symboliska kapitalet. Vidare kan jag förstå ungdomars tankar om att det högskoleförberedande programmet kan upplevas ge fler valmöjligheter, då möjligheter finns till vidare studier. Men nu som utbildad studie- och yrkesvägledare inser jag att de högskoleförberedande programmen egentligen inte är breda. För vilka utbildningar ger de tillträde till? Många av dagens utbildningar på universitet och högskola kräver mer än den grundläggande behörigheten. Ungdomar som kämpar sig igenom ett högskoleförberedande med endast godkända betyg, kommer ändå inte kunna komma in på de populära utbildningarna för att konkurrensen om platserna är för stor. Samtidigt finns det de elever där det är självklart med det högskoleförberedande programmet. Men många av de ungdomar som väljer högskoleförberedande program har inte tillräckliga förkunskaper eller motivation för att kunna få höga slutbetyg. I resultatet framkom det att alla informanter var skoltrötta och inte hade någon drivkraft kvar nu sista veckorna innan studenten. Varför har många valt ett program de inte kommer kunna genomföra framgångsrikt? Eller som Veronika, som aldrig tyckt om skolan eller programmet hon valde, hur kommer det sig att hon valde det? Det känns som att där hade studie- och yrkesvägledare kunnat ge bättre vägledning. Har inte vi som yrkesgrupp misslyckats med vårt uppdrag som SYV, när elever som Veronika väljer ett program hon inte är ett dugg intresserad av? Det är viktigt att prioritera att ungdomar gör välunderbyggda val, för att på lång sikt minska den ökande ungdomsarbetslösheten.

Det framkom även att informanterna valde det högskoleförberedande programmet för att de ville ha en framtid. Men vad är egentligen en framtid? Är en framtid att ha en högskole- eller universitetsutbildning? För många tror jag att en examen från

högskolan eller universitetet innebär hög status, det betyder mycket och lönerna kan vara högre för dem med en universitets- eller högskoleexamen. Det är skolans uppgift att diskutera dessa föreställningar och få eleverna att reflektera över vad det egentligen betyder.

Det framkom från Kim, att lärare på grundskolan tycker att yrkesprogram är dåliga. Då är det svårt för en SYV att ifrågasätta det. En lärares ord betyder mer än vad man tror, speciellt om det är en lärare som de haft länge och litar på. Då finns det ingen möjlighet för en SYV att komma in och be eleverna att reflektera, för de har redan bestämt sig. Detta hade varit intressant att undersöka för vidare forskning vad lärare har för syn på högre utbildning och hur det visar sig i deras undervisning och inför gymnasievalet.

Denna undersökning har varit väldigt intressant och givande. Det som varit mest uppseendeväckande är att se elever som valt ett högskoleförberedande program när de redan är skoltrötta. Det är en viktig lärdom för skolpersonal, att hela tiden ifrågasätta ungdomarnas val för att göra dem mer medvetna om sig själva och vad programmet de väljer innebär. Det är skolans uppdrag att se till att ungdomarna gör väl underbyggda val så att de får en framtid.

Mitt val att använda mig av kvalitativ metod känns rätt. Jag fick fram informanternas känslor och upplevelser genom att ha intervjuer. Sedan märkte jag att de inte trodde att andra har påverkat deras karriärval, men det skulle inte gett ett annat resultat med en kvantitativ metod. Vidare hade jag kunnat intervjua informanter från andra program än inom de samhällsvetenskapliga programmen, då det kanske hade gett ett annat utfall. Samtidigt upplever jag att jag fick bra intervjuer där jag kunde identifiera likheter och skillnader. Jag upplever de genomförda intervjuerna som fria, där jag och informanterna kunde ha ett fritt samtal utan att följa intervjuguiden helt. Teorierna som använts har varit användbara för att kunna besvara frågeställningarna.

Referenslista

Arulmani, Gideon., Van Laar, Darren och Easton, Simon. 2001. *Career planning orientations of disadvantaged high school boys: a study of socioeconomic and social cognitive variables*. Indien: Journal of the Indian Academy of Applied Psychology <https://core.ac.uk/download/pdf/29584802.pdf> (Hämtad 2019-04-01)

Broady, Donald. 1998. *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Skeptron Occasional Papers. <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/ske-15.pdf> (Hämtad 2019-05-01).

Gymnasieguiden. 2019. *Skillnaden mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program*. <https://www.gymnasieguiden.se/informeras/skillnaden-mellan-ett-yrkesprogram-och-ett-hoegskolefoerberedande-program> (Hämtad 2019-03-25).

Hodkinson, Phil och Sparkes, Andrew C. 1997. *Careership: a sociological theory of career decision making*. England: British Journal of Sociology of Education

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Larsen, Ann Kristin. 2009. *Metod helt enkelt – En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Lustig, Daniel och Xu, Yonghong. 2017. *Family-of-Origin Influence on Career Thoughts*. National Career Development Association.

Lundqvist, Catarina. 2010. *Möjligheternas horisont – Etnicitet, utbildning och arbete i ungas berättelser om karriärer*. Linköping: Linköpings Universitet.

Oymak, Ceylan och Hudson, Lisa. 2018. *High School Students' Views on Who Influences Their Thinking about Education and Career*. USA: National center for education sciences. <https://nces.ed.gov/pubs2018/2018088.pdf> (Hämtad 2019-03-15)

Patton, Wendy och McMahon, Mary. 2006. *Career Development and Systems Theory-Connecting Theory and Practice*. 2 uppl. Nederländerna: Sense Publishers.

Schermer Galte, Isabelle. 2019. *Ungdomsarbetslöshet*. Stockholm: Ekonomifakta. <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloshet-per-manad/> (Hämtad 2019-04-21)

Schermer Galte, Isabelle. 2018. *Arbetslöshet efter utbildningsnivå*. Stockholm: Ekonomifakta. <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Arbetsloshet-efter-utbildningsniva/> (Hämtad 2019-04-17).

Skepton. 2018. *Utbildnings- och kultursociologi – Donald Broady, curriculum vitae*. Uppsala: Uppsala Universitet.

Skolverket. 2018/2019. *Gymnasieskolan – Elevstatistik*. Stockholm: Skolverket https://sir.is.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gy_eleve_r&p_ar=2018&p_lankod=04&p_kommunkod=0484&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=&p_flik=G&p_sub=1 (Hämtad 2019-04-21).

Skolverket. 2018. *Elever i gymnasieskolan läsåret 2017/2018*. Stockholm: Skolverket <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3922> (Hämtad 2019-03-25)

Skolverket. 2018a. *Gymnasieskolan – Vad ungdomar gör ett år efter gymnasiestudier*. Stockholm: Skolverket https://sir.is.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=etablering_lgy11&p_verksamhetsar=2015&p_lan_kod=04&p_kommun_kod=0484&p_skolkod=&p_hm_kod=&p_programkod=*

Skolverket. 2018b. *Analysstöd – Vad ungdomar gör eftergymnasieskolan, publicering 2018*. Stockholm: Skolverket

https://siris.skolverket.se/siris/ris.visa_analysstod?psRapport=etablering&psAr=2018&psVerkformkod= (Hämtad 2019-04-19).

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Bilagor

Förklaring till bilaga ett och två. Cirkeldiagrammen är framtagna utifrån statistik från Skolverket (2018a) över ungdomars sysselsättning ett år efter gymnasieexamen. Diagrammen visar hur många procent som är etablerade, studerande och de som varken studerar eller arbetar i riket. Diagram 1 visar ungdomars sysselsättning efter examen från högskoleförberedande program och diagram 2 visar ungdomars sysselsättning efter examen från yrkesprogram.

Bilaga 1

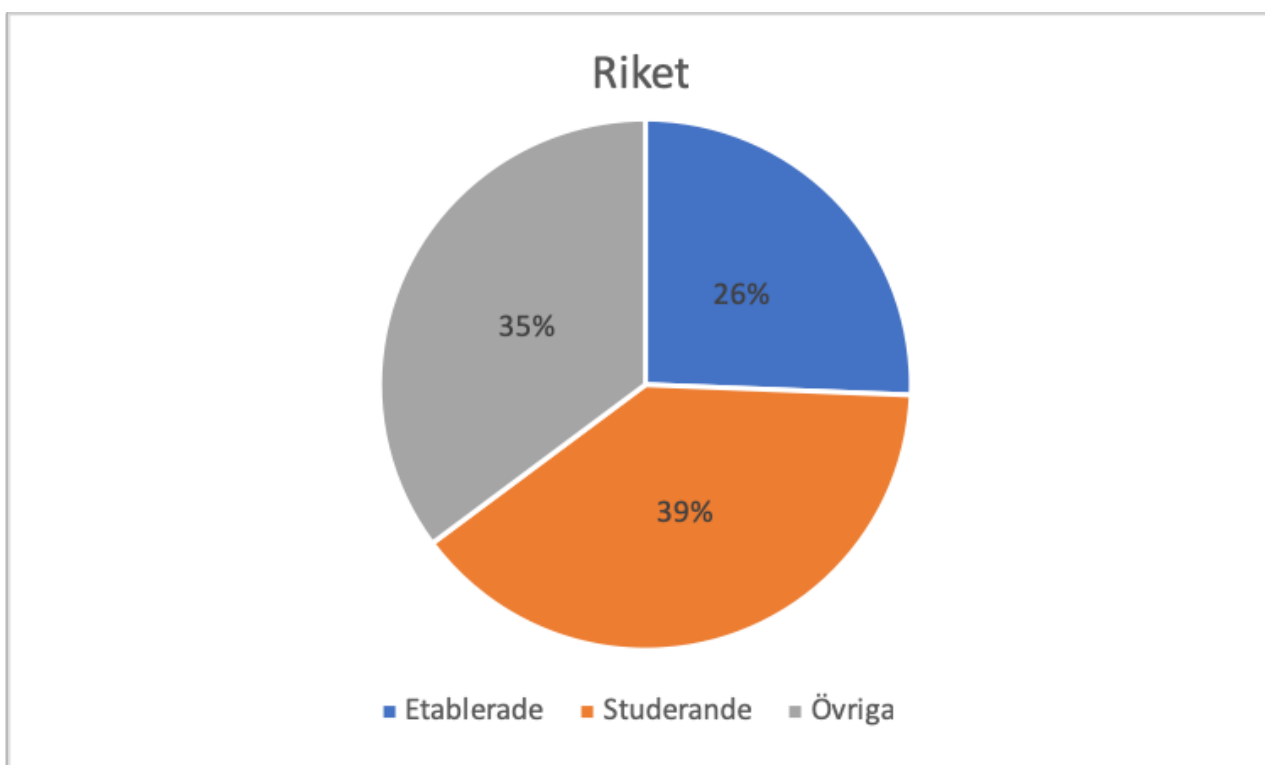

Diagram 1, Sysselsättning ett år efter examen från högskoleförberedande program

Detta diagram visar ungdomars aktivitet ett år efter examen från ett högskoleförberedande program i riket. 26 % är etablerade på arbetsmarknaden, 39 % studerar och 35 % varken studerar eller arbetar.

Bilaga 2

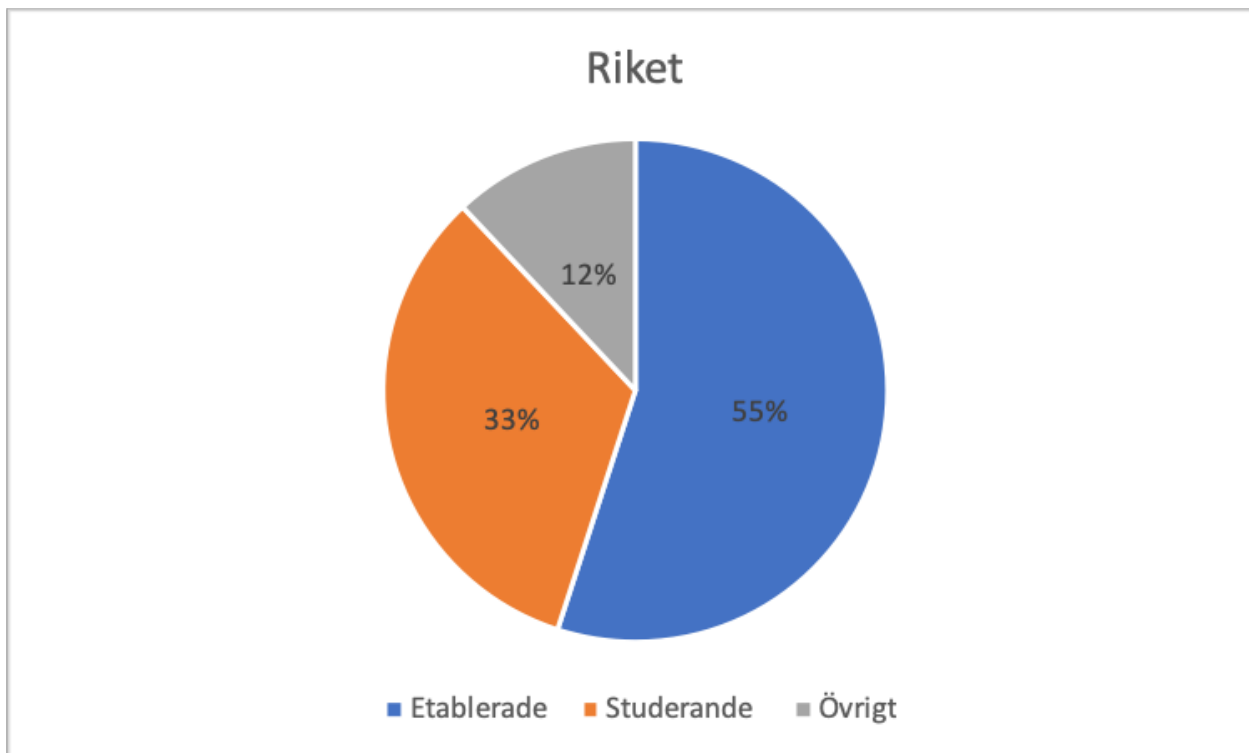

Diagram 2, Sysselsättning ett år efter examen från yrkesprogram.

Detta diagram visar ungdomars aktivitet ett år efter examen från ett yrkesprogram i riket. 55 % är etablerade på arbetsmarknaden, 33 % studerar och 12 % varken studerar eller arbetar.

Bilaga 3

Intervjuguide

1. Habitus. Frågeställning 1

- Vad har dina föräldrar för utbildning?
- Vad arbetar dina föräldrar med?
- Vad för typ av sysselsättning har andra personer i din omgivning?
- Hur ser din familj på högre utbildning?
- Vilken information fick du på grundskolan för att du skulle kunna göra ditt gymnasieval?
- Vilka program valde du mellan?
- Vad påverkade att du valde detta högskoleförberedande programmet?
- Anser du att du valde rätt program?
- Hur gick tankarna kring ditt val till högskoleförberedande program?
- Vad var viktigast för dig i valet?

2. Karriärval. Frågeställning 2

- Hur tänker du kring vidare studier?
- Vad har fått dig att inte vilja plugga vidare inom de närmsta åren?
- Vad har du för framtidsplaner om ett år?
- Om du fick drömma, vad skulle du göra om 5 år?
- Hur har din inställning till högre studier ändrats under gymnasietiden?
- Vilken information har du fått på gymnasieskolan för ditt kommande val?
- Har din familj och personer i din omgivning ändrat sin uppfattning om högre studier? om ja, på vilket sätt?
- Vilka karriärmöjligheter har du valt mellan? Hur har du resonerat?
- Har någon omständighet hindrat någon valmöjlighet? Om ja, på vilket sätt?